

PO OBISKU PETRA COMMINA V RIMU

V politiki Italije se pripravljajo velike spremembe**Nenni zapuša komuniste - Počasno nastajanje nove vladne večine**

Voditelj francoskih socialistov senator Pierre Commin se je po približno enotenskem bivanju v Rimu vrnil v Pariz. V italijansko prestolnico je prišel, da bi posredoval med Nennijevimi socialisti in Saragatovimi socialnimi demokrati ter jim pomagal, da se združijo v eno samo veliko stranko.

Stvar se zdi na prvi pogled popolnoma notranjepolitična zadeva Italije, ki ne more bogzna kako zanimati inozemstva. Kaj se tiče ostalega sveta, kako se poedine italijanske stranke cepijo ali združujejo?

Toda dejansko stanje je v resnici povsem drugačno: Comminov obisk je vzbudil veliko pozornost ne samo v Italiji, temveč obenem po vsej Evropi in tudi v Ameriki. Zakaj? Ker je Commin došel v Rim kot zastopnik francoskega načelnika vlade Molleta, ki je istočasno voditelj francoskih socialistov, in v imenu Socialistične Internacionale, katere tajnik je Anglež Morgan Philipps. Commin je torej posredoval tudi v imenu britanske Delavske ali Laburistične stranke in njenega voditelja Gaitskella.

Ti Angleži so sicer danes navadni zasebniki, toda ves svet ve, da bo njihova stranka morda že v kratkem času spet na oblasti.

Gaitskell je bodoči ministrski predsednik, Philipps ali kak njegov somišljenik pa bodoči angleški zunanji minister. Nenni in Saragat sta potemtakem razpravljala v Rimu z odposlancem mož, ki so — kakor Mollet — že danes na vladi ali bodo v doglednem času imeli zelo vplivno besedo v svetovni politiki.

OD KOD ZANIMANJE ZA ITALIJANSKE SOCIALISTE?

Zakaj si Gaitskell, Mollet in njuni prijatelji na zapadu toliko prizadevajo, da bi se Nennijeva in Saragatova stranka združili? Zato, ker jim ni vseeno, kdo sedi na državnem krmilu v Italiji.

Danes imajo v italijanski republiki glavni in odločujoči vpliv Krščanski demokrati, ki že dolgo vrsto let vodijo državo. Krščanska demokracija je tako močna, da se ne more nobena druga stranka z njo primerjati, njej pripada v parlamentu od 590 poslancev kar 262. Komunisti jih imajo le 143.

Toda komunisti so kljub temu zelo nevarni tekmeči Kršč. demokracije; nevarni posebno zavoljo tega, ker so že 10 let tesno združeni z Nennijevimi socialisti, ki štejejo v parlamentu 75 poslancev. Togliatti in Nenni sicer nista imela istega programa, vendar sta v parlamentu in državi tako enotno nastopala, da je večkrat bilo težko delati razloček med njunima strankama. Nenni je od

časa do časa obiskal Rusijo, imel razgovore s Stalinom ter dolgo let zagovarjal socialno ureditev in zunanjo politiko Sovjetske zveze.

On in Togliatti imata skupaj 218 poslancev. Krščanski demokrati 262. Razlika ni bogzna kako velika. Dolgo časa sta zato upala, da bosta pri nekih volitvah zmagala in se polastila z demokratičnimi sredstvi oblasti v državi. To bi pomenilo, da bi v Italiji dejansko zavladali — komunisti, kar pa ni Nennija prav nič vznemirjalo ali plašilo.

Zdi se, da je šele 20. občni zbor boljševikov v Moskvi streznil Nennija. Odkritja Nikite Hruščeva o Stalinovih grozodejstvih so ga prepričala, da sovjetski družbeni in politični red, katerega je doslej branil, ni bil nikaka »ljudska demokracija«, temveč vlada splošnega strahu in policijskega nasilja.

To spoznanje je Nennija močno približalo Saragatovemu pojmovanju demokracije in med delavskimi množicami se je zato pojavila zahteva, naj se obe sprti stranki spet združita.

Mollet, Gaitskell in drugi zapadni voditelji iz Socialistične Internacionale so ugodno priliko izkoristili ter poslali v Rim senatorja Commina z nalogo, da posreduje. Združenje socialistov je za zapad važno zastran tega, ker bi italijanski komunisti zgubili z Nennijem svojega najmočnejšega zaveznika ter bi se s tem precej oddaljila nevarnost komunistične revolucije v Italiji.

POT DO ZDRUŽENJA JE ŠE DOLGA

Istočasno bi enotna socialistična stranka pod vodstvom Nennija in Saragata postala sposobna, da stopi v rimsko vlado in podpira skupno zunanjo politiko demokratičnega zapada.

Demokracija naj bo „trajna vrednota“

Tretji in morda najvažnejši pogoj, ki ga stavijo Nenniju socialni demokrati, pa je, da bi morala politika bodoče združene socialistične stranke sloneti na brezpogojni in resnični demokraciji.

Danes govori ves svet o demokraciji in vsi hočejo biti demokrati. Celo boljševiki so na 20. občnem zboru v Moskvi razglasili, da socializem lahko zmaga v svetu tudi brez nasilne revolucije. Uveljavi se lahko s povsem demokratičnimi sredstvi parlamentarnih volitev, to se pravi na ta način, da se zanj izreče in odloči večina ljudstva.

In res so komunisti v vseh državah, kjer tvorijo manjšino, odločni zagovorniki demokratičnih načel: bore se za svobodo tiska in združevanja, za enakost pred zakonom in za

In res so Saragatovi socialni demokrati postavili Nenniju za zedinjenje obeh strank pogoj, da prizna vsa zaveznitva Italije z zapadnimi državami in med drugimi tudi njeno članstvo v Atlantski zvezi.

Nennijevi socialisti se niso mogli za to odločiti, zakaj oni bi najraje videli, da je Italija nevtralna, to se pravi, da se ne priključi niti vzhodnemu niti zapadnemu taboru: Italija naj bi vodila povsem neodvisno zunanjo politiko, kot to delata Indija in Jugoslavija in številne druge države.

Drugi pogoj, ki so stavili Nenniju, je, da prelomi svoje zaveznitvo s komunisti in preneha z njimi sleherno sodelovanje tudi v notranji politiki.

S tem se Nenni v bistvu strinja, toda ne želi postati sovražnik komunistov. Togliattija je obvestil o svojih razgovorih s Saragatom in Comminom ter mu skušal dokazati, zakaj bi bilo njegovo združenje s socialnimi demokrati v korist celotnega delavskega gibanja v Italiji. S komunisti bi se Nenni rad v lepem razšel.

Z njimi bi v nekaterih rečeh celo še naprej sodeloval: Saragatu je predlagal, naj bi si vsi italijanski delavci ustanovili enotno strokovno organizacijo, v kateri naj bi se v bodoče složno borili za pravične plače in delovne pogoje. Skupna organizacija naj bi se zasnovala v okviru Splošne zveze dela (Confederazione Generale del Lavoro), kjer imajo danes glavno besedo komunisti in Nennijevi socialisti. Vendar bi morala nova strokovna zveza biti resnično demokratična ter popolnoma neodvisna od vseh obstoječih strank.

Ta Nennijev predlog pa socialni demokrati odklanjajo.

vse ostale politične in socialne pravice državljanov. Ko pa pridejo v kaki deželi na oblast, proglase, kakor nas dosedanja izkustva uče, takoj ali v kratkem »diktaturo proletariata.« To pomeni, da preide vsa oblast na komunistično stranko, medtem ko se vse ostale stranke izločijo in nimajo več vpliva v državi. Svobodo tiska in združevanja in druge svoboščine uživajo odslej samo komunisti.

Saragatovi socialni demokrati so zahtevali od Nennija, naj se tudi glede te točke povsem nedvoumno izjasni. Njegova stranka naj se obveže, da bo spoštovala načela demokracije tudi v primeru, če bi socialisti prišli v Italiji na vlado. Vse pravice, ki jih zahteva-

(nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

POGAJANJA O PREKOPU SO SE RAZBILA

Odbor petorice, ki je pod vodstvom avstralskega ministrskega predsednika Menzies-a prišel v Kairo, da prepriča Nasserja, naj sprejme mednarodno nadzorstvo nad Sueškim prekopom, se je vrnil brez uspeha v London.

Nasser je bil v razgovorih silno ljubezniv, je odposlanca kraljevske gostil, a je njihove predloge odbil. Nepopustljivo je vztrajal pri zahtevi, da pritiče edino Egiptu pravica, da upravlja Sueški prekop.

Pač pa je takoj po odhodu odposlancev poslal glavnemu tajniku Združenih narodov in vsem državam, ki se poslužujejo sueške morske poti, pismo v katerem pravi, da je pripravljen zagotoviti, vsem deželam svobodo in varnost plovbe po kanalu, poskrbeti, da se bo prekop tako razširil in spopolnil, kakor zahtevajo bodoče potrebe trgovine, in zajamčiti, da bodo prevoznine zmerne in pravične.

Vsa ta jamstva, ki jih hoče vzeti nase Egipt, naj se zapišejo v posebni mednarodni pogodbi. Nasser predlaga, naj se v ta namen skliče pod okriljem Združenih narodov novo zasedanje vseh prizadetih dežel:

Angleži in Francozi so z odgovorom in predlogom Egipta silno nezadovoljni. Najraje bi kar udarili po Nasserju z oboroženo silo. V vzhodnem delu Sredozemlja se še vedno zbirajo angleške bojne ladje in Francozi so ta teden izkrcali na Cipru spet nekaj tisoč vojakov.

Toda to je le prazno žvenketanje z orožjem, kajti v Ameriki sta obe vodilni stranki, Demokratska in Republikanska, odločni nasprotnici uporabe sile ter zahtevata, naj se sueški spor reši s pogajanjem. Proti volji Amerike si pa Angleži in Francozi ne bodo upali nastopiti. Z mobilizacijo si povzročajo samo velike stroške, saj jih stane vzdrževanje vojske in mornarice v Sredozemlju nič manj kot eno milijardo lir na — dan.

ULTIMATUM SOCIALNIH DEMOKRATOV

Tržaški saragatovci so, kakor vemo, po zadnjih volitvah izjavili, da ne bodo v nobenem primeru glasovali za Bartolija: Če ne dobi Trst novega župana, socialni demokrati ne bodo več mogli sodelovati s Kršč. demokracijo v občinski upravi.

Kmalu zatem so pa kljub temu glasovali za Bartolija. Zato so jim krščanski demokrati odstopili nekaj odborniških mest in jim obljubili, da bo tudi podžupan saragatovec. Za to ceno so socialni demokrati snedli besedo in se sprijaznili, da bo župan spet Bartoli.

Dogovor z njimi so podpisali v imenu Kršč. demokracije njen glavni tajnik prof. Romano, Bartoli in vodja trž. demokristjanskih občinskih svetovalcev g. Franzil. Zdaj pa trdi g. Romano, da ta sporazum, podpisan 3. avgusta, ni dokončno veljaven in obvezen, češ da ga ni še uradno odobrilo vodstvo njegove stranke.

In tako je nastal nov spor s socialnimi demokrati, ki so zagrozili, da izstopijo vsi iz občinskega odbora, če se do jutri — v petek — ne reši vprašanje njihovega podžupana.

Iz tega vidimo, kako se človek lahko zanesa na zadržila, obljube in besede raznih političnih voditeljev v Trstu.

DRAGI ALŽIR

V ponedeljek so na Francoskem začeli podpisovati veliko državno posojilo za »pomirjenje« severnoafriške dežele Alžira, ki naj bi znašalo 270 milijard lir. S tem denarjem bodo vzdrževali vojsko, poslano v Afriko, da ukroti domače uporniško gibanje. Če posojilo ne bo zadostovalo — in zdi se, da ne bo — bo morala vlada povišati prebivalstvu davke. Kolonialno gospodarstvo je pač danes precej drag »špas«.

PO VSTAJI V POZNAJNU

V nekaj dneh se bo pričela na Poljskem kazenska razprava zaradi izgrediv, ki so 26. junija izbruhnili v Poznanju. Pred sodnijo se bo moralo zagovarjati 150 oseb; med njimi so delavci in dijaki in tudi navadni zločinci, ki so izkoristili nemire, da lahko krađejo in ropajo po mestu.

Najzanimivejše pri tem je, kaj so preiskovalni sodniki dognali glede soodgovornosti zapada za vstajo: »zapadne države« — so sodniki izjavili — »niso odgovorne za izgrede in niso nudile upornikom pomoči«.

Ugotovitev je važna, ker je tedaj vse svetjsko časopisje in za njim vse komunistično pri nas in v Evropi trdilo, da so bili izgredivi »maslo zapadnih imperialističnih hujšakačev« in nikakor ne pristen izraz nezadovoljstva poljskih delovnih množic.

Sedaj je uradno ugotovljeno, da je bilo tako pisanje neresnično.

PIJ XII PROTI MARKSIZMU IN KAPITALIZMU

Papež je v ponedeljek sprejel zastopnike Mednarodne zveze gospodarstvenikov, ki so se iz vseh delov sveta zbrali na zasedanje v Rimu.

Svobodno človeško osebnost — je rekel — zatira in tlači ravno tako liberalizem, iz katerega se je rodil kapitalizem, kot marksizem. V kapitalistični družbi je človeka zaslužila premoč denarja in bogatinov, v marksistični pa premoč družbe in države. Pravičen je le tak družabni red, ki skrbi za blaginjo delovnega ljudstva, a obenem spoštuje svobodo vsakega poedinega človeka.

TITO ODLIKUJE ŠKOFE

Predsednik republike Tito je odlikoval več grško-pravoslavnih škofov, ker so se v zadnjem času odločno zavzemali za zaveznitvo in prijateljsko sodelovanje med Grčijo in Jugoslavijo.

BELCI IN ČRNCI

V Združenih državah je vladala posebno v južnih pokrajinah že od nekdanj plemenska mržnja med belci in zamorci. Črncem so dodeljevali posebne prostore v tramvajih, posebna bivališča v mestih, zanje ustvarili posebne šole. Da bi odpravila to plemensko razlikovanje in uresničila enakopravnost med državljani, so ameriška osrednja oblastva pred nedavnim ukazala, naj bodo šole enako dostopne belim in črnim dijakom.

Toda zastran tega je nastala predvsem v Virginiji in Kentuckiju skoro revolucija.

Belci so prepovedali svojim otrokom, da obiskujejo šole, zamorčke so pretepali in nastali so nemiri, tako da je moralo nastopiti celo vojaštvo ter braniti zamorce z orožjem pred zbesnelo množico.

Protj tej plemenski nestrpnosti je nastopil sam Eisenhower in k besedi se je oglasil tudi vatikanski dnevnik Osservatore Romano, češ da je treba mržnjo proti črncem tudi z verskega stališča najstrože obsoditi.

Slično, čeprav ne enako narodno sovraštvo se širi tudi po naših krajih. Potrebno bi ga bilo prav tako obsoditi, kajti vsi ljudje, pa naj bodo te ali one barve, tega ali onega jezika, so bili ustvarjeni po božji podobi.

MRTVAŠKA KRSTA IN LOBANJA

V Ameriki obhajajo vsako leto 1. in 2. septembra »praznik delac«. Tedaj gre vse na izlete in potovanja in ceste so polne avtomobilov. Razume se, da je na cestah tudi mnogo smrtnih nesreč. Letos jih je pa bilo vendar precej manj kot lani: ubilo se je samo 480 oseb.

Število se je zmanjšalo zaradi čedalje ostrejših opominov vozačem, naj ne divjajo v smrt. Pri tem je pomagala tudi velika trgovina z rakvami, ki je postavila na križiščih napise: »Tudi mi imamo pravico do počitnic... ne nalagajte nam izrednega dela!« Pod desko sta stali mrtvaška krsta in lobanja, da je vozače strah obhajal.

PERZIJSKA KRALJICA SORAJA

Ta mlada in lepa vladarica spada med najbolj nesrečne žene, kar si jih moremo zamisliti. Poročena je s kraljem Mohamedom Riza Pahlevijem, ki je srčno ljubi, a od katelega se bo morala kljub temu kmalu ločiti.

Po strogih predpisih perzijske ustave in vere se mora namreč šah, če mu žena v 5 letih ne povije moškega potomca, razporočiti in vzeti drugo.

Tako je sedanji kralj moral zavreči že prvo ženo, sestro bivšega egiptovskega kralja Faruka, in sedaj bo prisiljen storiti isto z lepo Sorajo, kajti februarja je preteklo že 5 let, odkar sta poročena, a žena mu še vedno ni rodila sinčka. Verski poglavarji pritiskajo na vladarja, naj jo odslovi in se tretjič poroči. Za ženo so mu že določili 18-letno delkico iz bogatega perzijskega plemena.

Soraja in Mohamed Riza sta nesrečna, ker se imata zelo rada. Širijo se glasovi, da se bo kralj raje odpovedal prestolu in se preselil v Ameriko, kot da bi zapustil ženo.

POJDE TUDI BREZ BIKOV

V Benetkah se je te dni zbralo na filmskem festivalu precej zvezdnic, katerim v zabavo so hoteli prirediti razburljivo borbo z biki. Nastopiti bi bil moral bikoborec Dominiguin, ki je mož ene teh igralk.

Bikoborba je ena najsurejših iger: žival toliko časa dražijo, mučijo in napadajo, dokler se vsa upehana in krvaveča ne zgrudi na tla ter ob nogah »zmagovalca« — pogine. Občinstvo ploska in uživa ob trpljenju in umiranju nedolžne živali.

Zato je beneško društvo za varstvo živali prav storilo, da se je pritožilo na sodniji zoper nameravano bikoborbo ter doseglo, da je bila barbarska igra kratkomalo prepovedana, četudi naj bi šel čisti dobiček »v korist žrtvam v belgijskem rudniku Marcincelle«.

Nežne in rahločutne igralki si bodo morale poiskati drugo zabavo ter se bikom odpovedati.

NOVICE

»IZRAZITO IZZIVALEN SKLEP«

Včeraj je Antony Eden povedal v parlamentu, kaj nameravajo storiti zapadne vesile zdaj, ko je Nasser odbil njihove predloge:

Ustanovilo naj bi se začasno združenje glavnih koristnikov Sueškega prekopa, ki bi namestilo lastne krmarje ter pobiralo prehodnine od vseh ladij, ki se poslužujejo te morske poti. Egipt bi potemtakem ne imel pravice, da sam upravlja svoj prekop.

Če se Nasser ne vda — je Eden dodal — »bodo prizadete dežele ukrenile, kar se jim bo zdelo potrebno«.

Pri teh besedah so začeli laburisti hrupno ugovarjati. »Ta sklep« — je vzkliknil Gaitskell — »je izrazito izzivalen!«

DOMENICO DI PINTO

Tako se imenuje Tržačan, o katerem piše vse tukajšnje časopise. Mladi mož, čigar starši so se bili svoj čas priselili iz notranjosti v naše mesto, se je pred leti zagledal v Lojzko Orel in jo poročil, a se je je zatem naveličal.

Pred približno enim tednom je šel z njo na sprehod v Barkovlje in se vrnil brez nje domov. Rekel je, da jo je zgubil iz oči in da je najbrž šla k sorodnikom v Jugoslavijo. Nekaj dni pozneje so pa potegnili njeno truplo iz morja in policija je povabila Di Pinto na zaslišanje in ga nato vtaknila v ječo.

Preiskava je namreč ugotovila, kakšen tič je Di Pinto: že kot fantalina so ga morali poslati v poplajševalnico in ko je imel 15 let, je po nesreči ubil svojo sestrično. Ženo Lojzko je tako neusmiljeno pretepal, da so ga sosede prijavili policiji. Le plemenitosti svoje žene se je imel zahvaliti, da ga niso zaprli, ker je revica preprosila policijo, da so ga spustili. Di Pinto je bil zadnje čase brezposeln in Lojzka je prala sosedom perilo, da je z zaslužkom vzdrževala moža in malega sinčka.

Pri tem jo je Di Pinto še varal z drugimi ženskami. V Tržiču je imel 18-letno ljubavnico, kateri je lagal, da je neporočen, ter ji obljubljal poroko. Ko je prišla goljufija na dan, je ljubico tolažil, da je žena Alojzija resno bolna in bo v 2 mesecih gotovo umrla.

In res natančno v istem času je končala svoje mlado življenje na dnu morja. Vse to vzbuja sum, da je Di Pinto morilec lastne žene.

GOSPODARSTVO JUGOSLAVIJE

Iz števil, ki so jih pravkar objavili, vidimo, kako se je razvijalo gospodarstvo Jugoslavije v prvi polovici tega leta.

V Sloveniji in Hrvaški je zaradi pomanjkanja električnega toka proizvedla industrija v prvih 3 mesecih manj kot lansko leto. V naslednjih 3 mesecih se je pa proizvodnja povečala v vsej državi za 13 odstotkov.

Najhuje pa je, da v Jugoslaviji ne gradijo dovolj stanovanjskih hiš. Slabo je bilo letos tudi s tujskim prometom, ker so cene v hotelih in gostiščih preveč dvignili.

Z druge strani je pa močno zrasla trgovina z inozemstvom. Letos so izvozili 16.399 vagonov več blaga kot lani. V denarju znaša povišek 10 milijard dinarjev.

USODA PREBEŽNIKOV

V ponedeljek so bile v središču Vidma velike demonstracije beguncev iz Jugoslavije, nastanjenih v tamkajšnjem taborišču. Vmes je morala seči policija, da je vzpostavila v mestu red. Okoli 600 beguncev je na ves glas ugovarjalo zoper dve stvari: zoper slabo hrano v taborišču in proti sklepu odbora Združenih narodov s sedežem v Vidmu, ki je sklenil vrniti Jugoslaviji 13 beguncev, češ da niso prebežali v Italijo iz političnih vzrokov.

Ker je sklep mednarodnega odbora nepreklicen, so seveda vsi protesti brezuspešni. Na zahtevo furlanskih poslancev bodo sedaj vse begunce premestili povrh še v taborišče v Cremono. V Vidmu jih ne marajo. Zalostna usoda prebežnikov!

SOVJETSKI UMETNIKI PRI KARDINALU

Za časa sedanjega filmskega festivala v Benetkah je ondotni patriarh kardinal Roncalli daroval mašo za vse člane mednarodnih odposlanstev. Službe božje so se udeležili tudi razni sovjetski umetniki in zatem prosili za sprejem pri nadškofu.

Koliko je bilo njih začudenje, ko jih je kardinal nagovoril v ruščini. Da beneški škof razume ruski, niso pričakovali.

GENA KRUGA IN SLADKORJA

Ker se je moka na svetovnem trgu pceenila, so se v nekaterih pokrajinah Italije znižale tudi cene kruhu, in sicer od 5 do 25 lir na kilogram. Ravno tako je sklenjeno, da zmanjšajo ceno sladkorju.

Kdaj bodo padle cene tudi na Tržaškem, Goriškem in v Beneški Sloveniji?

PIJANE RIBE

V spodnjem toku Pada pri Portalbera so pred dnevi opazili cele trope rib, ki so se držale na površju in lenobno plavale. Ribičem so se kar z golimi rokami pustile ujeti, tako da so jih nalagali kar zvrhane koše. Nazadnje so si razjasnili uganko. Velika vinarska klet in predelovalnica kisa tam v bližini je spuščala alkoholno goščo kar v reko. Ribe so jo pile in se opijanile.

OD JUTRA DO VEČERA

Prejšnji torek se je ameriška filmska igralka Channing ločila od moža, češ da je bil z njo »možgansko kruta«. Vendar se je uboga revica kmalu potolažila: še isto popoldne je privlekla pred sodnika novega moža in se z njim poročila. Kaj počenja igralka Channing, nas seveda zanima toliko kot lanski sneg. Toda v kratkem bodo bržkone »ugledni« časopisi in filmi prinesli njeno sliko in ljudje bodo zijali v žensko čudo, ki se zjutraj loči in zvečer spet omoži.

Dolžnost slovenskih staršev je, da vpišejo otroke v slovenske šole!

V politiki Italije se pripravljajo velike spremembe

Nadaljevanje s 1. strani

jo zase, morajo socialisti brezpogojno priznati tudi svojim političnim nasprotnikom: priznati jim morajo tudi pravico, da prideb zase večino ljudstva ter pridejo tako spet na oblast.

Demokracija ne sme biti le sredstvo, da se z njim polastiš vlade, temveč »trajna vrednota«, ki jamči stalno svobodo in enakopravnost vsem ljudem in strujam v družbi in državi. Edino na pravici in svobodi se lahko gradi zdrav socializem.

PRVE POSLEDICE NOVE POLITIKE

Ker nennijeveci tudi v tej točki niso še dali takih jamstev, kakor si jih socialni demokrati žele, se je združenje obeh sprtih strank odložilo.

Toda uspeh rimskih pogajanj je navzlic temu politično pomemben. Vodstvi saragatovcev in nennijevecev sta za sedaj sklenili v bistvu naslednje:

Najprej prenehajo vsi napadi med obema strankama.

Med njima naj zavlada ozračje prijateljskega sodelovanja. Vodstvi doslej sprtih strank se bosta od časa do časa sestajali na skupne seje ter sklepali o skupnem reševanju političnih in socialnih zadev, ki se po-

javljajo v vsakodnevnem življenju. Enaka redna posvetovanja bodo imeli tudi Saragatovi in Nennijeveci poslanci v parlamentu.

Ta poslednji sklep je posebno važen. Ker sede namreč socialni demokrati v Segniji v vladi, se bodo z Nennijeveci poslanci posvetovali tudi o vladnih zadevah in o njih skupno odločali. Za zakonske predloge, s katerimi se strinjajo, bodo v parlamentu glasovali tudi nennijeveci. Tako so postali čez noč del vladne večine, na katero se bo Segni v parlamentu lahko oslanjal.

Važen je tudi sklep obeh strank, naj se njuni pristaši posvetujejo ter sodelujejo sploh po vsej državi. Temu se je treba zahvaliti, da je milijonsko mesto Milan lahko te dni izvolilo župana in odbor, ki se bosta opirala na zanesljivo večino v občinskem svetu. Saragatovci so se namreč domenili z nennijeveci, da bodo svetovalci obeh skupin »skupno glasovali za mestne upravitelje. S tem sklepom se strinja tudi Kršč. demokracija, ki je doslej odločno odklanjala sleherno sodelovanje z Nennijeveci socialisti.

Zgled Milana bo najbrž vplival na mnoge druge občine v državi ter tako dejansko vključeval nennijevece v Segniji vladno večino.

To so dogodki, ki utegnejo malo po malem preobraziti odnos sil in politične razmere v Italijanski republiki.

Dopisi v Tržaškem

Zakon 703 in naše občine

Konec letošnjega maja je generalni komisar dr. Palamara raztegnil na Tržaško ozemlje italijanski zakon števil. 703, ki nanovo urejuje občinske ter pokrajinske davke in ki je v Italiji v veljavi že od leta 1952.

Vse občine našega ozemlja so sredi poletja prejele od prefekture okrožnico, v kateri jih nadrejena oblastva pozivajo, naj poskrbe, da do 1. septembra občinski sveti izglasujejo določene člene tega zakona. In res so vse občine ta ukaz izpolnile, izjemo tvori le Trst, katerega občinski svet se zaradi znanih političnih zapletljivost ni mogel še sestati. Dr. Palamara je prve dni septembra izdal drugi odlok, s katerim se rok podaljša do 15. oktobra, s čimer je seveda naredil uslugo tržaški občini.

Zakon 703 uvaja v nekatere občinske dajatve bistvene spremembe. V današnjem članku se bomo omejili le na najvažnejše spremembe občinskih davkov, medtem ko bomo o davku, ki ga ljudje plačujejo *pokrajini*, pisali enkrat prihodnjic.

Novi zakon spremeni predvsem užitninski davek. Zakonodajavec je najbrž nameraval uvesti neki red v te dajatve in je zato predpisal za vse občine, ki po številu prebivalcev spadajo v isto vrsto, enake dajatve. Na splošno lahko trdimo, da se je davek na predmete široke potrošnje nekoliko znižal, medtem ko se je nanovo obdavčila cela vrsta drugih predmetov, kakor so n. pr. športni izdelki, krzna, radijske in televizijske naprave, tekoči plin, štedilniki itd.

Po statističnih podatkih so naše podeželske občine imele največ dohodkov od davka na vino in druge alkoholne pijače. Po novem zakonu se bo davek na vino znižal od 18,75 lir na 8 lir za liter. Ker pa so vse slovenske občine na Tržaškem gospodarsko pasivne, jim zakon dovoljuje, da ta davek zvišajo za 25%; v skrajnem primeru lahko zaprosijo nadrejena oblastva, naj jim dovoli še povečanje do 50%. Ta davek bo potemtakem v naših občinah znašal največ 12 lir na liter.

Razume se, da bodo vse občine trpele zaradi tega znatno škodo — nabrežinska n. pr. nad 4 milijone, zgoniška okrog 1 milijon, — vendar bi bila ta sprememba kljub temu koristna, če bi se zaradi tega dejansko znižale cene drugih predmetov splošne potrošnje. Vse kaže pa, da je to le pobožna želja potrošnikov, poleg tega bo poslabšanje občinskega gospodarstva posredno le škodovalo občinarjem. Velike občine, kakor je Trst, bodo zmanjšanje davka na vino morda nadomestile z nanovo vpeljanimi dajatvami, toda s tem ni še rečeno, da se bodo znižale cene predmetov široke potrošnje.

Nekateri trde, da se bo z uvedbo novega zakona življenje celo podražilo.

Do konca tega leta bo v vseh naših občinah in najbrž tudi v Trstu ostal užitninski davek nespremenjen, ker so občinski sveti iz različnih razlogov razpravo o novih predpisih zaenkrat odločili. Izjemo tvori le Zgonik, kjer je novi zakon stopil v veljavo 1. septembra. Zdi se nam, da tamkajšnji svetovalci niso ravnali pravilno, ko se jim je tako strašno mudilo z uredbo novih določil o užitninskem davku.

Zakon 703 nadalje znatno omejuje dohodek, ki so jih občine imele od prometnega davka (IGE). Medtem ko so sedaj prejemale 9/10 prometnega davka, jim po novem zakonu pritiče le 7.50 odstotka, to se pravi: od 1 milijona davka na promet je doslej šlo občini 900 tisoč lir, odslej ji pa pojde le 75 tisoč. Nabrežinska občina bo n. pr. zgubila približno 3 milijone lir letno.

Res je, da so po novem zakonu vpeljali skoraj stodontne poviške davka na obrtnice in obrtna dovoljenja, na prostorninski davek, na aparate za ekspres kavo ter na druge davke, vendar se bodo s tem naše občine obogatile le za nekaj deset tisočev, kar nikakor ne more nadomestiti milijonskih zgub na trošarini in prometnem davku.

Spričo takega stanja se bo današnje že tako težavno delo občinskih uprav znatno otežkočilo in bodo morali zato naši občinski možje iskati nove vire dohodkov, če nočejo zabresti v popolno odvisnost od prefekture, to je države, čemur bi se iz socialnih, političnih ter narodnih razlogov, če je le mogoče, morali izogniti.

BOLJUNEC

Po daljšem času moramo na žalost ponovno spregovoriti o tukajšnjem kamnolomu. V sredo preteklega tedna je okrog pol dne, ko v kamnolomu razstreljujejo mine, padla za neko hišo velika skala. Malo je manjkalo, da ni zadela poslopja, ker bi v tem primeru povzročila veliko škodo. Lastnik hiše ni dovolil, da bi delavci odstranili

skalo, preden niso prišli orožniki in policija.

Vse kaže, da se vodstvo podjetja enostavno pozvižga na vse naše proteste in da trmasto vztraja pri starem. Kdaj bodo v tem kamnolomu uvedli vse varnostne ukrepe, ki jih predpisuje zakon? Zadnji dogodek jasno priča, da je današnje stanje nevarno. Oblastva morajo zato ukreniti nekaj zares učinkovitega, da se čimprej odstranita neznosni ropot in škodljivi prah ter preprečijo morebitne hujše nezgode.

Upamo, da bo to pot strogo nastopila tudi policija, ki se je sama prepričala, kako so naše pritožbe utemeljene.

ŠTIVAN

Pred kakim dobrim tednom so ob levi strani stare ceste za Tržič začeli s pripravljalnimi deli za gradnjo velike tovarne papirja, o kateri smo že večkrat poročali. Ker je tamkajšnje zemljišče močvirnato, ga morajo sedaj najprej utrditi in je v ta namen potrebnih mnogo tisočev ton kamenja. Šele nato bodo lahko začeli z gradbenimi deli.

Naši kmetovalci se boje, da bo zaradi tovarne uničeno mnogo zemlje, ki jo je s pomočjo države pred nekaj leti bonificiral devinski princ. Zaenkrat pa so začeli z deli na zemljišču, ki ni bilo bonificirano. Novo industrijsko podjetje bi prav radi iz sreca pozdravili, če bi bili gotovi, da ne bo služilo v raznarodovalne namene. Bojimo pa se, da bodo tu zaposleni predvsem Istrani, ki sedaj životarijo v bližnjem begunskem naselju.

GLASBENA SOLA SPM V TRSTU

Vpisovanje lanskih in novih gojencev se začne v ponedeljek, 17. septembra. Gojenci se vpisujejo vsak dan od 10. do 12. in od 16. do 18. ure v šolskih prostorih v ulici Machiavelli 22/II. Poučujejo se: klavir, violina, harmonika, orkestralni instrumenti in glasbena teorija.

Marijino slavlje na Opčinah

Preteklo nedeljo popoldne je bila na Opčinah običajna skupna proslava v čast fatimski Materi božji. Že v prvih popoldanskih urah so se okoli openske farne cerkve začele zbirati množice vernikov in njihovo število je čedalje bolj naraščalo. Avtobusi so pripeljali vernike iz vseh župnij tržaškega Krasa ter iz Brega. Ko se je ob 16. uri pričela slovesna maša, je množica tako narasla, da mnogi ljudje niso našli več prostora v cerkvi in so zato sledili cerkvenim pobožnostim po zvočnikih, ki so bili postavljeni ob vhodu v cerkev.

Po maši se je po openskih ulicah razvil veličasten sprevod s kipom fatimske Matere božje, pri katerem so mogočno odmevale lepe slovenske Marijine pesmi, vmes pa se je dvigala k nebu pobožna molitev. Šele pri procesiji je bilo jasno razvidno, da se je letošnjega Marijinega slavlja udeležila izredna množica slovenskih tržaških vernikov, med katerimi je bilo tudi le, o število mož in fantov.

To je dokaz žive predanosti našega ljudstva veri svojih očetov in obenem mogočna manifestacija naše volje do obstoja na domačih tleh. Ni težko si predstavljati, kako je bilo pri sreči ta dan tistim štirim uvoženim kričarjem okrog Odbora italijanske kat. akcije na Opčinah, ki so pred nedavnim preko »zelo katoliškega« Piccola protestirali proti neki dozdevni slovenski nestrpnosti v open-

ski cerkvi. Prav gotovo jim ni bilo všeč, da se je slovenska »manjšina«, kakor si ti tujei upajo nazivati domačine, kar naenkrat spremenila v večtisočglavo množico, ki je javno izpričala svojo vero v Boga ter počastila Njegovo Mater. In to je naredila ne zato, ker ji je kaka vladajoča stranka poskrbela lepe službe ali ker ji daje vsakovrstne podpore, s pomočjo katerih se na žalost na Tržaškem novačijo premnogi člani Italijanske Katoliške Akcije.

Naši ljudje pa hodijo v cerkev zato, ker so verni, in ne zaradi tega ali onega posvetnega ter cerkvenega oblastnika. Če bi bila vera članov tistega »Odbora« čista in neskaljena, jih ne bi smela motiti nabožna pesem slovenskih vernikov v cerkvi, ki so jo z lastnimi žulji sezidali naši predniki.

Žal nam je, da se je v našem zadnjem dopisu, ki so ga pa ljudje pazljivo čitali, nehotno vrnila pomota. G. Malič ni orglal v nedeljo, 2. septembra, temveč v sredo, 29. avgusta, ko se je brala maša zadušnica za 4 žrtve velike eksplozije na Opčinah. Ta dan je g. Malič nadomestil gospo Podobnikovo, ki naj bi ji njen mož, kakor smo zadnjič pisali, prepovedal sleherno nadaljnje orglanje v cerkvi, češ da so pevci proti ukazu župnika zapeli tisto slovensko pesem na čast sv. Jerneju.

— Dopisi iz Goriške —

OBČINSKE IN POKRAJINSKE VOLITVE

Vse kaže, da bodo na Goriškem volili občinska zastopstva in pokrajinski svet dne 16. decembra tega leta.

Kot demokrščanski kandidat za županski stolček v Gorici bo ponovno nastopil dose-danji župan dr. Bernardis. Vendar pa njegova kandidatura še ni popolnoma gotova, kajti po mestu se šušlja, da bi desnica Krščanske demokracije rada potisnila na županski stolček predsednika Zveze industrialcev in bivšega fašistovskega federalnega tajnika Caceseja. Tega proslulega sovražnika in preganjalca Slovencev pod fašizmom smatra desnica te stranke za primerne zastopnika gospodarskih krogov! Mi Slovenci ne vemo, koliko resnice je na tej trditvi, vemo pa, da je inž. Cacese uničil vse naše združništvo, ko je kot federalni Mussolinijev tajnik povzročil, da je bilo odstavljeno naše vodstvo pri tedaj mogočni in cvetoči Zadrugi zvezi v Gorici, v kateri je bilo včlanjenih okoli 600 podeželskih zadrug. Kot komisar zveze jo je zavestno in načrtno rušil ter tako zadal smrtni udarec skoro vsem našim podeželskim zadrugam.

Ravnal se je pač po načelu: udari po pastirju in razpršila se bo uboga čreda!

Kljub vsemu sodimo, da iz Cacesejeve županske moke ne bo kruha.

SVETOGORSKA CESTA

Spoštujte voljo in želje ljudstva!

Sveta gora je poleg Brezij gotovo najbolj priljubljena božja pot vseh Slovencev.

Število romarjev je vedno veliko. Saj je prav v zadnjih dneh preteklega tedna bilo tu veliko romanje vernikov iz jugoslovankega Primorja in s Kranjskega.

Po sklenitvi videmskega sporazuma obiskujejo Sveto goro tudi mnogi Slovenci iz Italije in mnogi Furlani.

Vsi romarji in zlasti še tisti iz Italije so zares razočarani, da se nahaja cesta, ki vodi od Prevala do vrha slavne božje poti v naravnost obupnem in sramotnem stanju. To zelo škoduje ugledu naše matične države v očeh tujcev in domačega vernega ljudstva. Zato opravičeno upamo, da bodo odgovorna oblastva to stanje nemudoma odpravila ter cesto dostojno uredila.

DVE SMRTI

V sredo preteklega tedna smo pokopali 86-letno postrežnico na slovenskih srednjih šolah v ulici Randaccio gospo Marijo Podgornik. Pokojnica je službovala od l. 1910 na slovenskih osnovnih šolah v Malem in Novem domu, po drugi svetovni vojni pa istotam na slovenskih srednjih šolah. V torek preteklega tedna je proti jutru brez vsake muke mirno zaspala v Gospodu. Kljub svoji častitljivi starosti, je bila prav do zadnjega pridna in vestna delavka. V ponedeljek je še obiskala hčerko in druge sorodnike ter se z njimi živahno razgovarjala. Pred 14 dnevi je zadnjič poromala na Sv. Višarje, ki so se zelo priljubile njenemu globoko vernemu sreču. Blagi in narodno zavedni pokojnici naj sveti večna luč, njenim sorodnikom pa izrekamo globoko sožalje.

Predpretekli teden je umrl v hiralnici med starejšimi Goričani zelo znani Rudolf

Hrovatin. Bilo mu je 74 let. Pokojnik je bil človek plemenite narave. Po prvi svetovni vojni je bil odgovorni urednik »Čuka na palčici« in »Goriške Straže«. Bil je močno ukoreninjen v svojem narodu. Naj mu sveti večna luč, njegovim sorodnikom pa izrekamo naše globoko in iskreno sožalje.

IZ PODGORE

Vznemirjenje zaradi izhlapevanja škodljivih plinov v podgorski rayon tovarni se ni prav nič poleglo, pač pa se je razširilo celo na Gorico, kajti tudi v središču mesta samega, zlasti v okolici Spominskega parka na Korzu, se je občutil v zadnjih dneh hud smrad po strupenih plinih.

Ne mine dan, da ne bi bili prisiljeni prepeljati po enega ali več podgorskih delavcev v bolnico. Doslej je šlo le za boleznin očeh in za hude motnje v želodcu ter za glavobol.

V preteklem tednu so pa morali prepeljati v umobolnico delavca Srečka Musiča, ker se zdi, da povzročajo plini tudi duševne bolezni. Število raznih obolenj gre že v desetine.

Zato ni čudno, da se je zastopstvo delavstva INCA zateklo celo k državnemu pravdnistvu. V ovadbi je med drugim takole rečeno:

»Iz dneva v dan narašča število delavcev, prizadetih od škodljivih izhlapevanj v oddelku za rayon Tržaške predilnice v Gorici. Njihovo zdravstveno stanje je tako, da jih morajo sprejemati v bolnico pri Rdeči hiši.

Zadeva je zelo resna, ker zastupitev z žveplenim ogljikom povzroča delavcem ne samo težave v želodcu, glavobol in druge bolezni, ampak jih v največ primerih dovede lahko tudi do paralize, norosti in smrti. Doslej smo zabeležili najtežji primer pri delavcu Fortunatu Musiču, ki se nahaja v umobolnici v Gorici.

Dim žveplena ogljika, ki prihaja iz tovarne, je povzročil škodo tudi na trtah v bližini nove tovarne, posebno v Ločniku.

Vse naše dosedanje pritožbe, ki smo jih poslali goriškemu županu, ustanovi proti nesrečam na delu v Padovi in deželnemu zdravniku, niso nič zalegle. Zaradi tega se obračamo na Vas, da ugotovite kršitev členov 2050 in 2087 civilnega zakonika, ki jo je zagrešilo ravnateljstvo predilnice.

Ob tej priliki Vas tudi obveščamo, da podjetje »Antonio Toniella«, ki je lastnik oddelka, kjer se izdeluje rayon, nima dovoljenja, ki ga za to delo predpisuje čl. 2084 civilnega zakonika.«

V preteklem tednu so obiskali našo predilnico zastopniki Nadzorništva za delo v Vidmu, ki so dognali izhlapevanje strupenih plinov. O svojih ugotovitvah so poročali tudi prefektu.

V četrtek preteklega tedna pa si je ogledal rayon oddelek tudi generalni nadzornik za zdravstvo dr. Corselli iz Rima.

Tudi njega in deželnega zdravniška dr. Montagno je zasljal goriški prefekt. Iz tega, kar smo napisali, sledi samo en zaključek: Oblastva morajo nemudoma ukreniti nekaj zares učinkovitega, da se preprečijo nadaljnje nesreče, ali pa bo treba rayon tovarno toliko časa zapreti, dokler se ne uvede tak

način proizvodnje, ki ne bo škodljiv delovnemu ljudstvu in njegovemu gospodarstvu.

Gradnja toliko zaželene brvi čez Sočo pri Stražicah dobro napreduje — mostiček sega že do sredine Soče.

NOVI ŠOLSKI PRAVILNIK ZA SREDNJE ŠOLE

Pred tedni je ministrstvo objavilo novi šolski pravilnik, ki določuje program in število učnih ur v raznih srednjih šolah.

Med drugim odpravlja pravilnik iz vseh šol angleščino kot obvezni predmet. O novem šolskem redu bomo v Novem listu v kratkem kaj več spregovorili. Za danes ugotavljamo, da se ne smemo strinjati, da so poučevanje angleščine kar tako rokomavharsko pretrgali. Saj je vendar v veliko škodo vsem dijakom, ki so vložili v učenje tega važnega jezika že toliko truda. Sicer pa je sploh nezdravo za srednjo šolo, da se iz nje popolnoma izrine pouk tujih jezikov.

ŠTEVERJAN

Kakor drugod po Goriškem tako bo letos tudi pri nas, kakor upamo, trgatev dobra po količini in tudi po kakovosti.

Upamo, da bo tudi v drugi polovici septembra vreme za trto tako ugodno, kot je bilo v prvi. Letošnji pridelek bo po mnenju strokovnjakov znašal v razmeroma majhni Goriški kar 160 tisoč q navadnega grozdja, prvovrstnega namiznega pa 2 tisoč stotov. Naj gre Gospodarju sveta in življenja iskrena zahvala za bogati pridelek.

Zvedeli smo, da je pokrajinski upravni odbor pretekli četrtek med drugim odobril tudi načrt za napeljavo vodovodnih cevi z Oslavja v našo občino. Ko bo v naših hišah pričela teči zdrava pitna voda, jo bomo iz srca pozdravili vsi vaščani; veselila se je bo pa obenem naša živina, ki zna tudi razlikovati med dobrim in slabim. Tisti dan, ki se morda zares bliža, saj si ne moremo misliti, da gre le za volilno propagando, bo za nas pravi praznik.

TRŽIČ

V kratkem si bo moralo delavstvo naših ladjedelnic izvoliti novo vodstvo notranjih komisij.

To je najvažnejša ustanova za praktično izboljšanje delovnih pogojev v podjetjih. Do 11. septembra so morali sindikati CIGL, CIGL in UIL vložiti kandidatne liste.

Letošnja borba bo gotovo še ostrejša od lanske, in sicer zaradi tega, ker bodo komunisti storili vse, da si zopet priborijo večino, ki so jo pri lanskih volitvah izgubili.

Da si priborita naklonjenost delavstva, sta CIGL in UIL poslali ravnateljstvu pismeni predlog naj izplača delavcem letne nagrade 100 delovnih ur. Nočemo soditi, ali je modro prihajati tik pred volitvami na dan s takimi predlogi; mnenja pa smo, da bo zrelo delavstvo znalo samo o tej stvari najbolje soditi.

RAZSTAVA IZ 18. STOLETJA

Deželna uprava je sklenila, da ostane razstava iz življenja na Goriškem v 18. stoletju odprta do konca t. m. Tako jo bodo obiskali lahko tudi še vsi oni, ki si je doslej iz enega ali drugega razloga še niso mogli ogledati.

OBVESTILO BEGUNCEM

V sredo, 19. septembra, se bo ob 8.30 deli živež beguncem, ki so dobili že zadnjič podporo po abecednem redu od A do L. Ostali premejo živež v četrtek, 20. septembra, ob 2.30. Vsi naj se zgledajo naravnost v sklad šču v ul. S. Gabriele
Marijan Komjanc

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

PODBONESEC

Podbonesec (Pulfero) je naselje 10 do 12 hiš v gornjem kotu nadiške doline, na cesti, ki čez državno mejo pelje v kobarški kot. Ta skromna a čedna vasica je tudi središče občine. Podbonesec je postal samostojna občina leta 1929, ko so fašisti združili občini Tarčent in Ronc. V Podbonescu imamo same gostilne, trgovine in razne urade. Vas je romantična in zelo privlačna za turiste; zato vidiš tu ob nedeljah in praznikih številna vozila iz Furlanije, Trsta in Gorice. Da bi nase vzbudili še večjo pozornost, so naši trgovci s pomočjo in podporo deželnega turističnega odbora organizirali za soboto zvečer in vso nedeljo, 1. in 2. septembra, velik festival, ki je sijajno uspel. Prirediteljem so pomagali videmski dnevniki, ki so ves teden vabili ljudi v Podbonesec, kjer naj bi bili ples, srečolov in umetni ognji in kjer naj bi turistom bile na razpolago slavne nadiške gubance, okusne ronske breskve in druge zemeljske dobrine. Da bi zabrenkali tudi na domoljubno struno, so naznanili, da bodo ves izkupiček festivala uporabili za po-

stavitev spomenika padlim vojakom občine, ki jih je čez 200. Ondotni prebivalci so namreč tako revni, da niso mogli doslej postaviti niti skromnega spomenika padlim za domovino.

Na tako vzpodbudno vabilo smo se odzvali tudi mi in se odločili za nedeljski popoldanski izlet v prelepo vas. Ker je po lepi asfaltirani cesti proti Podbonescu drdrala nepretrgana veriga vozil, bi bila vožnja na kolesu nevarna. Zato smo se raje peljali na avtobusu, ki je neprenehoma vozil iz Čedad. Podbonesec je bil tako natrpan tujcev, da nismo mogli iztakniti niti kotička, kjer bi lahko sedli h kozarčku dobrega vina. Razgovarjali smo se z domačini in gosti iz kobarškega kota, ki jih je bilo veliko.

Opazili smo, da so domačini ogorčeni, ker so prireditelji izrabili spomin na padle vojake v čisto dobičkarske namene, saj so ta dan priredili celo ples, ki je koristil le gostilničarjem. Pokazali so nam spomenik padlim iz bivše ronske občine, ki stoji na občinskem domu, ter nam povedali, da je tudi v Tarčentu velik in zelo lep spomenik

za padle te bivše občine. Ljudje se vprašujejo, ali je res sedaj potreben še tretji spomenik! Vsekakor je festival sijajno uspel. Občinstva je bilo še preveč, saj je celo zmanjkalo jedače in pijače. Trgovci so napolnili žepe in si veselijo maneje roke, padli vojaki pa bodo najbrž še dolgo čakali na tretji spomenik.

Podboneški župan Blazutič, mesar in bivši goreči skvadrist, bi se moral z enako vnemo zanimati ne le za koristi podboneških trgovcev, ampak tudi za kričče potrebe ljudstva te revne občine.

SPET MERJASCI

V šentlenartski in šempetrski občini so se spet pojavili merjasci. Ljudje so se že odahnili, misleč, da je ta nadloga odšla v druge kraje. Toda pred nekaj dnevi, ko so se lovci podali pod Staro goro, so nekateri izmed njih proti jutru opazili večjo skupino merjascev, ki so jo lomili proti dolini. Lovci so na merjasce sicer streljali, a jih niso zadeli. Ta vedno lačna žival je našemu ljudstvu napravila že zelo veliko škodo na poljskih pridelkih. Lovci pa ne bodo odnehali in bodo prej ali slej nadležne živali večinoma postrelili ali jih pa pregnali daleč od naših hiš in polj.

Tržaška bojna slava

Boji so trajali pet dni. Šele ko je francoski general Broussier spravil konjenico in topove po pobočjih Nanosa in Golega vrha čez Žingarico na vzhodno stran Razdrtega, je major Cazzano uvidel, da ni rešitve. Vendar je odbil vse pogoje za častno predajo. Šele ko je peti dan razdelil do smrti utrujenim brambovcem zadnji hleb kruha in niso več v trdnjavah imeli kaplje vode, je Macdonaldu poslal ponudbo za predajo.

V nedeljo zjutraj je avstrijska posadka z godbo spredaj korakala iz utrd v Razdrto. Francozi so z občudovanjem gledali razcapane vojake in se čudili, kako je moglo nekaj bataljonov slabo oboroženih brambovcov pet dni ustavljati francosko armado. V Razdrtem so naše brambovce razorožili in začela se je žalostna pot v ujetništvo v Palmanovo.

BESEDA NI KONJ

Okoliški bataljoni so se še nekam junaško postavili in reševali vojaško čast tržaškega podeželja, če že ne mesta. Zato so jo pa tudi pošteno skupili. Ko so Francozi sredi maja leta 1809 zasedli naše kraje, niso mogli dovoliti, da bi jim za hrbtom grozila kaka nevarnost. Ko so se brambovski bataljoni, posebno po porazu pri Razdrtem raztepli, so avstrijska oblastva znova podžigala prebivalstvo, naj se dvigne kot črna vojska proti Napoleonu. Kranjski deželni glavar grof Brandis je 12. maja istega leta razširil po vsem Primorskem poziv na »črno vojsko«. V navodilih je bilo tudi rečeno, naj si vsi moški od 16. do 50. leta pripravijo šest do sedem čevljev dolge in tri palce debele kole, da bodo z njimi udrihali po Francozih; kdor se pa bolj spozna na vile, kose, ali celo na kakšno puško, naj kar s tistim orožjem pride k brambovcem. V imenu cesarjevega brata Janeza so posamezna poveljstva tudi v slovenskih proglaših obljubljala, da si bo

vsak prostovoljec po končani vojni smel služiti kruh s kakršnimkoli delom. Kajpak so bile take obljube tudi za naivnega zemljana preveč votle, da bi si kdo zaradi njih in cesarjeve zvestobe urezal gorjačo in lomstil po francoskih bučah. Spravili so skupaj le nekaj sto mož.

Napoleonov oklic pa je že 14. maja ukazoval, da se razpušča deželna bramba. Kdor izmed brambovcov se ne bo v štirinajstih dneh vrnil na svoj dom, mu bo nova oblast zažgala hišo in zaplenila premoženje.

Od graščinskih gosposk je nova vlada zahtevala popis vseh brambovcov, ki so bili vpoklicani, in je ostro zažugala njih družinam, če bi se član — brambovec ne vrnil domov. V Ljubljani so Francozi iztaknili zaloge obleke in opreme za brambovske bataljone. Vse to blago je mestni birič na javni dražbi prodal po ukazu maršala Marmonta.

V Trstu so se pa še bolj tresli, ker je vladni komisar Joubert zagrozil, da bo vse mesto zažgal, če se mu ne predajo brambovski bataljoni.

Razume se, da so se brambovski »žolnirji«, kakor so tedaj imenovali vojake, potuhnil in na skrivaj odšli na svoje domove. Tako ni bilo treba ne topov ne pušk, samo francoske zvitosti in ostrih besed, pa je črna vojska strica Janeza zginila. Kakšen strah so vlili lepaki in oklici s prižnic, je jedrnat povedal neki brambovec tam iz Brega, ki se je vrnil ponoči domov, treščil v kot svoj junaški klubuk ter dejal: »francoske besede niso konj«, marveč kaj hujšega, si je mislil.

Kolo zgodovine se pa vedno suče. Tako so tudi Francozi spoznali, da je beseda res večjih še manj kot konj.

Ruska zima in daljna stepa pod Moskvo sta leta 1813 premagali tudi Napoleona. Francoska vojska se je umikala tudi iz Ilir-

skih dežel, o katerih je Napoleon zapisal, da bodo za večno pridružene njegovim kronam. Ta »večno« je pa trajal za Tržaško le od maja 1809 pa do 8. oktobra 1813. Ta dan so se Francozi pri Sv. Justu na gradu podali.

Pri preganjanju Francozov so se spet izkazali brambovci iz Istre in Brežani, ki so avstrijskemu stotniku Lazariću pomagali čisti francosko vojsko. Ljudstvo je bilo namreč jezno zastran velikih »frajnkov« ali davkov in hude vojne službe.

Ko je francoski orel odletel z naših krajev, se je prikazal na obisk v Trst tudi cesar Franc. Leta 1816 je potoval v kočiji iz Gorice na Tržaško. Pri Sv. Križu so njemu na čast postavili na obeh straneh stare ceste dva kamnita stebra s cesarskim ptičem na vrhu. Tu so cesarja in spremstvo pričakovali tržaški odličniki. V prvi vrsti je pa stal obnovljeni domači slovenski bataljon v paradni uniformi, ki ga je cesar pohvalil.

»BACOLI« JIH JEZIJO

Od takrat se je začelo tudi najprej tiho, potem pa vedno bolj odkrito nasprotovanje meščanom proti okoliškemu bataljonu. Malo duška tej jezi so dali strupeni meščani, ki so za kakim križanskim brambovcem siknili psovko »bacolo« (ščurek), ker so brambovci nosili črno-rjavo uniformo.

Ta jeza je imela svoje posebne izvirke. Vlada je že leta 1836 spet organizirala okoliški bataljon kot nekako deželno stražo. V mestu so jo uradno imenovali »guardia civica-territoriale«. Delila se je v šest čet, za vsak okoliški mestni okraj po ena. Moštvo je bilo sestavljeno povečini iz okoličanov Slovencev, le častniki so bili tržaški meščani. Ta mestna ali deželna straža je bila vojaško organizirana. Skrbela je za varnost v predmestjih in v mestni okolici.

Naši predniki so po starem imeli navado, da so v vsaki službi, kjer so besedo dali, tudi vestno opravljali svojo dolžnost. Tržaški meščan, v čigar žilah je že tedaj plala mešana kri, je pa vedno bil šviga-švaga. Enemu je dal besedo, za drugega — če je neslo — je pa delal. (Dalje) R. B.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Vzgajajo nam morilce in bedake

Vsakokrat ko grem mimo tiste ograje iz desk, ki zapira pločnik ob bodočem nebatičniku v ulici Carducci, mi pritegnejo pogled velikanski živopisani filmski lepaki, s katerimi je vsa ograja preplepljena. Največkrat kažejo človeka, ki meri s pištolo v bližnjika ali se sklanja še s kadečim se samokresom v roki nad ubitega, ali ko je pravkar zadel nekoga s pestjo v obraz. Ne manjka seveda tudi prizorov, ki prikazujejo nasilje nad ženskami in podobno. Vse to je naslikano grobo in brez okusa, a zelo nazorno in realistično.

Pogled na te lepake me vsakokrat pretrese, a je vendar navdse poučen. Kaže namreč, kaj nam nudijo v kinematografiji in česa se lahko nauči naša mladina iz filmov. Lastniki kinodvoran se izgovarjajo, da so filmi pač izdelani po okusu občinstva in da ljudje hočejo take filme. In res se mi je že večkrat zgodilo, da sem našel pri predvajanju kakšnega resnično dobrega, umetniško in etično neoporečnega filma dvorano napol prazno, ali pa sem moral poslušati za hrbotom zasmehljive opazke razočaranih gledalcev, ki bi rajši gledali streljanje med gangsterji in druge take zanimive prizore. Slabi filmi so najbrž že toliko pokvarili okus občinstva, da ne zna več ločiti med dobrim in slabim.

ZE SKVARJENI OKUSI

Zanimivo je, da se najbolj jeze na dobre filme prav tisti, katerim so taki filmi najprej namenjeni: delavci in mladina. Človek postane zato žalosten, ko sliši, kako prav delavci najbolj zabavljajo čez take dobre, človeško vzgojne predstave. Uživajo pa ob bedastih ali okrutnih ameriških filmih, kjer igra vlogo »sex-apeala« in pištola. Slabi filmi so v teku desetletij že toliko skvarili okus ljudi, da ne vedo več, kaj je lepo in dobro.

Zrtev takih filmov so predvsem mladi ljudje. Pri gledanju takih divjaških filmov pridejo do prepričanja, da se dajo življenjski problemi rešiti s streljanjem in da so roparji ali gangsterji največji moderni junaki. Naučijo se občudovati nasilje in si zaželijo, da bi bili podobni svojim filmskim junakom. Odtod toliko fantov v ozkih ameriških hlačah iz grobe modre tkanine in v temnih kvadriranih srajcah s skoro do kolen do podvihanih rokavi.

Toda taka mladina se ne zadovoljuje s tem, da je le po zunanosti čim bolj podobna filmskim gangsterjem ali njihovim prijateljem. Mladi fantje začno posnemati ameriške roparje tudi v obnašanju in govorjenju. Pripravljani so vsak hip koga udariti v obraz, največkrat seveda takega, ki je telesno šibkejši od njih; z rokami pa sploh ne vedo več kam drugam kot v hlačne žepke. Neprestano zmigavanje z rameni spada ravno tako k »stilus« in čim večja merodnost in nevljudnost tudi. Prave junake pa se počutijo šele takrat, kadar pridejo do pištote. In ko jo imajo enkrat v hlačenem žepu, jo tudi prej ali slej uporabijo, če ne pride seveda že prej do kake nesreče. Tako se je nedavno zgodilo nekje v Italiji, da sta našla fantička pištolo svojega starejšega brata-gangsterja ter se z njo toliko časa igrala, dokler se ni eden smrtno zadet zgrudil.

KAJ PREDVAJAJO

Ideal deklet, ki hodijo gledat take filme, pa postanejo ljubimci z avtomobili najnovejših serij ali gangsterji-junaki, ki se znajo hrabro spopasti na strehah s policijo, potem ko so oropali kako banko. Morda se dekleta tega same ne zavedajo, a v njih vendarle tli želja, da bi imela prijatelja s takim avtomobilom ali s pištolo v enem hlačenem žepu, v drugem pa šop malomarno zmečkanih dolarjskih bankovcev.

Morda bo kdo rekel, da je vse to pretirano, toda treba je le pogledati na programe kinematografij! Dne 11. t. m. so n. pr. predvajali v Milanu 60 gangstrskih in drugih filmov, ki so prikazovali nasilje, umore, uboje, rop in podobno z naslovi kot n. pr. »Groza vozi po avtomobilski cesti«, »Ne iščite morilca«, »Strel s pištolo« in tako dalje. Tako je vsak dan tudi pri nas.

PONEUMNJENA MLADINA

Tako ameriški film dan za dnem, leto za letom moralno zastruplja in popeumlja našo mladino. Uči jo, da je uporaba nasilja moderno junaštvo, da je pištola v hlačenem žepu nekaj nujno potrebnega, da človek »imponira« samo s predrznim in prezirljivim vedenjem in da je življenje vredno, da ga živimo, samo če se lahko prevažamo v dolgem blešč-

čem avtomobilu. Tak film uči našo mladino najostudnejšega materializma, ker ji jemlje vse ideale razen avtomobila in dolarja. Napravlja jo brez poslušanja za vse lepote in vrednote življenja, ki jih ni mogoče kupiti z denarjem. Zato so taki ameriški filmi, ki jih je neprimerno več kot dobrih, prav tako nevarni kot najbolj prevratne ideologije, ker uničujejo zlasti v mladem rodu moralo ter ga navdajajo z nezadovoljstvom in mržnjo do vsega, kar mu je napotji do lahkega in uživanja polnega življenja in z mržnjo tudi do staršev. Uči jih prezira in mržnje do domovine, ki jim ne more nuditi tega, kar nudi mlademu človeku »Amerika«. In tako se vzbudi v mladih ljudeh želja, da bi obrnili domovini hrbet, da bi si izbrali »novo domovino«, v kateri upajo najti lagodnost in užitke, ki jim jih »stara« ne more nuditi. Seveda so potem razočarani, zakaj take »nove domovine« ni nikjer na svetu razen v ameriških filmih; a tega jih je sram priznati in tako živijo dalje z velikim razočaranjem in neutешenostjo v sebi ter postanejo lahek plen političnih demagogov in totalitarizmov.

E. Z.

„Kavalirjevo“ maščevanje

Stefano Terra je ime, ki se ga morda kdo spominja še iz burnih dni leta 1953, iz dni tržaške krize. Takrat je bil dopisnik nekega italijanskega lista v Jugoslaviji. Kot tak se je udeležil tudi velikega partizanskega shoda na Okroglici. Tam pa so ga prijeli in porinili čez mejo, ker je v gneči bajje presiljivo z rokami dvoril nekemu slovenskemu dekletu, ki mu je zato primazala zaušnico, nakar se je razburil in začel zabavljati.

Kmalu potem je objavil potopis iz Jugoslavije, v katerem si je privoščil slovenska dekleta. Za njegovim sramotanjem pa je bilo dobro čutiti jezo in razočaranje. Najbrž se mu pa s tem jeza še ni ohladila, saj je objavil pred kratkim pri založbi Bompiani roman z naslovom »Trdnjava Kalimegdan« (La fortezza del Kalimegdan), v katerem si spet privoščil slovenska dekleta. V romanu popisuje dogodivščine časnika, ki išče po glavnih mesih na Bližnjem vzhodu in na Balkanu sled za nekim človekom. To mu omogoča, da lahko popisuje zanimivo okolje in pustolovščine svojega junaka. Naslov se nanaša na Beograd in tamkajšnji park, urejen na kraju nekdanje turške trdnjave, ki se je imenovala Kalimegdan. V Beogradu ima njegov junak prilož-

nost spoznati slovensko dekletko, hotelsko sobarico, ki se mu naravnost vsiljivo ponuja.

Ce je imel res toliko uspeha pri slovenskih dekletih, kot se baha, bi lahko bil vsaj toliko viteški, da jih ne sramoti. Zdi se pa, da izvira vse njegovo sramotenje iz velikega razočaranja, ki ga je moral doživeti bodisi na shodu na Okroglici ali še kje drugje. V bistvu zelo malenkosten človek brez humorja.

Najbolj čitan pisatelj

Pred leti je bil vsemu svetu znan angleški pisatelj Conan Doyle, ki je ustvaril lik slovečega detektiva Sherlock Holmesa. Danes ga je pa po vrednosti in zanimivosti izpodrinil francoski pisatelj Georges Simenon. Tega štejejo danes med pisatelje, čigar knjige detektivske vsebine najbolj berejo po svetu. Simenonovi policijski romani miso samo kake razburljive zgodbe, ampak imajo tudi svojo umetniško vrednost.

Preden se je pisatelj uveljavil, je moral prehoditi težko, trnjevo pot, kar se odraža tudi v njegovih spisih. Rojen je bil pred 53 leti v Liegu kot sin revne družine. Kmalu je ostal brez očeta. Zapustiti je moral šole in se vdimjati kot prodajalec v neki knjigarni, da je pomagal družini. Ker je imel dosti prostega časa, je začel knjige kar s kraja prebirati. Imel je sedemnajst let, ko ga je sprejel neki urednik v službo kot pomagalec.

Polagoma je začel pisati kratke zgodbe iz malega domačega okolja, a vse tako živo in preprosto, da so bralci v glavnih junakih videli sami sebe. Ko si je prihranil nekaj denarja, ga je zamikal Pariz. Tu je našel založnika, ki mu je plačeval po pet stotink od vrste za kratke romane. Delal je po štirinajst ur dnevno in je toliko napisal, da si je nahnal lepo vsoto, ki mu je omogočila, da je šel po svetu. Na potovanjih si je nabral toliko spnovi, da ga ni domišljija niti minuto več pustila pri miru. S Tahitskih otokov se je nenadoma vrnil v Pariz.

Kupil je pisalni stroj in začel pisati — ne več pod izmišljenim imenom Sim kot doslej, ampak kot Simenon — dalje in poglobljene policijske romane. Ustvaril je lik policijskega nadzornika Maigreta. Ta je dobričina in dober poznavalec ljudi. Zločince zasleduje in jih s svojo dobroto ujame in spreobrača. Maigret je postal kar živ in ga poznajo po vsem svetu.

Simenon si je pridobil ugled in denar. Njegovih 164 romanov in nad 200 povesti je priča neverjetne pisateljeve delavnosti. Vsak dan napiše po eno poglavje romanov. Simenonova dela prevajajo stalno in sproti v 27 jezikov. Toda njemu ni na tem, da toliko zasluži, ampak bi rad, da bi se uresničila napoved velikega pisatelja Gidea, ki mu je rekel: »Vi ste prvi resnično poljudni romanopisec širokih množic vseh narodov; postali pa boste lahko pravi, resnični romanopisec, in sicer eden največjih na svetu.«

Avgust Černigoj o svoji umetnosti

Naš tržaški slikar prof. Avgust Černigoj, ki je nedavno tega razstavljal v Kranju, je sedaj prenesel razstavo v Maribor.

Ljubljanski kulturni štirinajst dnevnik »Naši razgled« je prinesel v zadnji številki (25. avg.) razgovor z njim. Povedal je, da je prvokrat razstavljal v Ljubljani že leta 1925. Zdaj je razstavljal v Ljubljani že petič. Slikarstvo in grafiko goji povsem vzporedno in enakovredno. Od takrat, ko je pred leti opustil konstruktivizem, je spet našel pot nazaj k slikanju na platno v klasičnem smislu, seveda z vsemi možnimi izumi.

»To, kar sem razstavljal zdaj v Ljubljani, bi označil za postkubistično pojmovanje,« je rekel. »Iz realnega sveta odhajam v abstraktni, se pravi, težim za tem, da oblikujem nov izrazni jezik in preko njega pridem do popolne konkretne, čeprav mefiguralnega značaja. Seveda izhajam vedno iz narave, predmet je vselej moj objekt. Vendar pa ne mislim s tem svojim novim izrazom ustvariti samo neko dekorativnost, ampak doseči nov svet, ki je prav tako realen, samo da je osvobojen preteklih oblik. Gledalec tako doživi novo konkretne, kot recimo neko muzikalno etudo.«

Zagotovil je, da ne gre za nikak lampunlartizem, ampak le za izraz sodobnega sveta. »Mj stremimo za tem, da čim enostavneje izražamo novi pojav prostornosti in barve v sodobnem likovnem svetu. Glavno, za čemer težimo, je prostor. Ce je impresionizem dognal svetlobo v slikarstvu, sodobno slikarstvo išče predvsem prostornost.«

Ljst objavlja tudi nekaj Černigojevih reprodukcij.

GOSPODARSTVO

GROZDJE SE ZORI: UŽIVAJMO GA!

Vsi ljubimo grozdje, ki je za nas zdravilna ter popolna hrana.

Grozdna jagoda sestoji iz lupine, mesa in soka ter iz grozdnih zrn ali pečk. Te vsebujejo mnogo čreslovine in niso prebavljive. Grozdna lupina pa je večinoma prebavljiva; vsebuje mnogo kvasil, ki so podobna kvasilu za kruh, oziroma testo, in razne vitamine. V glavnem pa je lupina sestavljena iz celuloze. Vse sorte grozdja seveda nimajo enako debele lupine, saj je ta pri odličnih namiznih sortah grozdja zelo tanka.

Najvažnejši del jagode pa je njeno meso, ki predstavlja 85% jagode. Vsebuje od 65 do 85% vode, 12 do 30% sladkorjev, okoli 1.1% beljakovin, 1.4% maščob in okoli 0.5% pepela.

V jagodi imamo torej skoraj 4/5 vode, ki pa ni taka, kakršna je tista iz vodovoda. Jagodova voda je živa in vsebuje veliko število raztopljenih snovi, ki jih znanstveniki polagoma odkrivajo.

Za gozdni sok so bistvene važnosti sladkorji, ki mu dajejo prijeten ter slaček okus. Ta sladkoba nikdar ne odbija, ker je sladkor tesno povezan s kislinami, ki sladkobo raznežijo in poživijo. Razmerje med sladkorji in kislinami je odvisno dozorelosti grozdja. Bolj dozorelo grozdje vsebuje več sladkorja in manj kislin ter narobe.

V grozdnem soku je več sladkorjev, toda glavna sta sadni in gozdni sladkor. Človeško telo z lahkoto vsrka ta sladkorja in ju presnovi, tako da se prav kmalu spremenita v energijo. V 1 kg zrelega grozdja je približno 200 gramov sladkorja, iz katerega dobi telo 800 kalorij, to se pravi več kot iz 1 l mleka. Vse te kalorije oziroma energija pa ne koristijo samo mišicam, temveč vsem človekovim organom (tudi srcu).

Grozdje pa ni samo vir moči in s tem dopolnilo naše prehrane, temveč je tudi hitro delujoča in učinkovita hrana, ki krepi in osvežuje od dela utrujenega ročnega in umskega delavca. Ta lastnost grozdja izvira iz sorazmerno majhne količine beljakovin in maščob. Od soli najdemo v grozdnem soku predvsem spojine s fosforom in kalijem, nato pa spojine z apnom, natrijem, klorom, železom, bakrom, manganom itd. V grozdju so tudi našli celo vrsto vitaminov: od vitamina A, raznih B in C do PP. V starih časih sta človeški nagon in tisočletno izkustvo videla v grozdju le zdravilo, danes pa se razvija že posebna stroka zdravilstva, tako imenovana ampeloterapija — zdravljenje z grozdom — ki ugotavlja zdravilne učinke grozdja. Z grozdom zdravijo predvsem želodčne in črevesne bolezni, kot sta zaprtost in zapeka. Zdravilno vpliva tudi na jetra in ledvice. Z grozdom zdravijo dancs mnoge bolezni, ki so odvisne od presnavljanja.

Grozdje mora seveda biti zdravo in popolnoma dozorelo. Použiti je treba vse dele jagode, torej tudi lupino in grozdna zrna. Jagode moramo zdrobiti ter jih dobro prežvečiti. Najboljše je seveda grozdje izbranih namiznih sort, ki jih tudi v naših krajih čedalje več gojijo. Privoščite grozdja predvsem otrokom! Prijalo jim bo najbolj zjutraj po zajtrku. Privoščijo pa naj si ga tudi odrasli!

ČEBULA IN KALIJEVA SOL

V pokrajini Parma je kmetijsko nadzorništvo izvedlo pri čebuli razne poskuse gnojenja. Temeljno gnojenje na ha je bilo 8 q superfosfata, 320 kg žveplenokislega amoniaka, 130 kg apnenega solitra ter 270 kg apnenega solitra za navrhno gnojenje. Nekatere parcele so bile gnojene dodatno še z 200 kg kalijeve soli, druge pa s 400 kg istega gnojila. Parcele z 200 kg kalijeve soli so dale v srednjem pridelku, višji od 21 q čebule, parcele s 400 kg pa več ko 36.5 q. V zadnjem primeru se je zaradi bogatejšega gnojenja s kalijevo soljo zvišal čisti dobiček za 52.000 lir.

Naši kmetovalci in vrtnarji mnogo premalo upoštevajo koristnost kalijeve soli, drugače bi je več kupovali in bi dosegli višje pridelke.

8-TEDENSKI PIŠČANEC = 1½ kg

Reja piščancev v baterijah (broilers) se je razvila že v pravo industrijo. Kot smo čitali v našem listu, bodo na perutninski farmi v Latini zredili za zakol vsaki dan 10.000 piščancev. Ti so v 10 tednih godni za zakol. Kot vsaka industrija hoče tudi ta to dobo sedaj skrajšati. Na dveh ameriških univerzah (Delaware in Maryland) so o tem delali poskuse in sedaj so znani zaključki enoletnih poskusov na univerzi v Delaware. Tu so redili neko izbrano vrsto piščancev, jo krmili s posebno hrano ter dosegli pri 8 tednov starih piščanceh težo 1 in 1/2 kg. V srednjem so piščanci použili manj kot 3 kg krme, kar pomeni da sta za 1 kg žive teže potrebna dva kg krme. Ta uspeh so dosegli s tem, da so krmo obogatili s kalorijami, in

sicer so premešali med krmo goveji loj in ovčjo ter svinjsko mast. V celoti je bilo v krmi 12% maščob.

Uspeh zaenkrat še ni prodoren: posrečilo se je sicer skrajšati dobo reje in tudi znižati količino krme, a zaužita krma je dražja. Poleg tega ni mogoče držati velikih zalog take krme, ker se kmalu pokvari. Zaenkrat pripravljajo tako krmo samo za dobo nekaj dni. — Znanost pa bo gotovo kmalu premagala tudi to zapreko.

NOVO UMETNO SLADILO

Poleg medu in sladkorja poznamo kot sladilo še saharin, ki je mnogokrat slajši od sladkorja, a ne vsebuje nobenih redilnih snovi, in ki končno pusti nekak grenak okus. Sedaj se nam obljublja novo sladilo, ki ima čistejši in nežnejši okus kot saharin. Imenuje se »natrijev ciklamat«. V nasprotju s saharinom se novo sladilo lahko uporablja tudi za kuhanje, oziroma sladkanje kompotov itd. Ciklamat pa je za polovico manj slaček kot saharin in je zaenkrat tudi dražji. Izdeluje ga neka tvornica v Rotterdamu na Holandskem.

T O V A R N A

Prinčič

KRMIN - CORMONS

TELEFON ŠT. 32

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje i t d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

Športni pregled

ODBOJKA

Tekme za svetovno prvenstvo odbojke, ki se odigravajo v Parizu, se počasi bližajo koncu. Najresnejši kandidat za končno zmago je Češka, ki v finalni skupini ni izgubila niti ene tekme in je zato na čelu lestvice s 6 točkami pred SZ, Romunijo in Bolgarijo. Moštvo ZDA je precej razočaralo ljubitelje tega športa, saj je bilo že trikrat poraženo. Jugoslavija nima sreče, ker kljub velikim naporom in izredno dobri igri doživlja samo hude poraze. Jugoslovanski odbojkarjem je uspelo premagati le Madžarsko s tesnim izidom 3-2. V tolažilni skupini se dobro uveljavlja Italija in sicer po zaslugi jugoslovanskega vaditelja Trinajstiča. Trenutno je Italija na drugem mestu; prva je Brazilija. V finalni skupini ženskega prvenstva vodi SZ. Sledita ji Češka in Romunija.

NOGOMET

V prijateljskem srečanju je Jugoslavija z lahkoto premagala državno moštvo Indonezije z izidom 4-2. Gledalci pa niso bili zadovoljni z igro, ki so jo pokazali Jugoslovani, kajti vsi želijo, da bi se »plavci« dobro izkazali na olimpiadi. Italijanske enajstoričice so v nedeljo poslednjič preizkusile svoje moči, kajti 16. t. m. se začnejo tekme za nogometno prvenstvo. Zanimiva so bila srečanja najboljših moštev, ki so z nakupi novih igralcev ter s prodajo starih popolnoma spremenila svojo sestavo. Fiorentina, letošnji italijanski prvak, je zaigrala neodločeno (3-3) z Milanom. Isti izid sta dosegli Roma in Juventus. Avstrijski Wacker pa je ostro porazil milanski klub Inter (3-0). Triestina je z Reggiano zaigrala neodločeno (0-0). Ti izidi seveda ne morejo

pokazati dejanske moči enajstoric, kajti vsa moštva so v nedeljo nastopila v nepopolnih sestavah.

MOTOCIKLIZEM

V Monzi je bila zaključna motociklistična dirka narodov, ki je ob enem veljala za svetovno prvenstvo. Doseženj so bili odlični uspehi v vseh kategorijah. Italijanske znamke so se uvrstile na prvo mesto. Ubbiali je na vozilu MV zmagal tako v kategoriji 125 cc kot v kategoriji 250 cc; Liberati in Duke sta na motorju Gilera zmagala v kategoriji 350 cc oziroma 500 cc. Po zaslugi Milanija se je Gilera dobro izkazala tudi na dirki s prikolico. Novi svetovni prvaki so: Ubbiali (125), Ubbiali (250), Lomas (350), Surtees (500) ter Noll (prikolice). Končna lestvica motornih znamk je naslednja: MV (125, 250 in 500), Guzzi (350) in BMW na dirki s prikolico.

ATLETIKA

V Oregonu (ZDA) je 24-letni Američan O'Brien sunil kroglo 19,05 m daleč in s tem postavil nov svetovni višek. Ameriški atlet, bodoči olimpijski zmagovalec, je letos v polni moči, saj je že šestkrat v sedmih mesecih popravil rekord v tej disciplini. Strokovnjaki sodijo, da je ta svetovni višek najboljši atletski uspeh vseh časov. Na Svedskem je na mednarodnem srečanju Anglež Pirie premagal slavno madžarsko trojico Roszavoejgy, Tabori, Iharos in dosegel v teku na 3000 m nov svetovni čas, ki je 7'52"8.

JADRANJE

V neapeljskem zalivu so se zaključila tekmovanja za svetovno prvenstvo jadrnic. Zmagala je italijanska jadrnica Merope III s posadko Straulino-Rode ter si tako osvojila svetovni naslov. Na drugo mesto se je uvrstila ameriška jadrnica North Star II, na tretje pa kubanska Kurush IV. Italijansko moštvo je osvojilo tudi evropsko prvenstvo.

TAD

5

Za
našeu
a
i
m
l
a
i
š
eT
r
i
j
eh
r
i
b
o
l
a
z
c
i

Mož v senci

10

Ne, ni ji bilo potreba biti v skrbeh, zakaj Fran ni bil več bolnik. Njegova močna narava, predvsem pa krepka volja do zdravja sta ustvarili čudeže. Vendar je bila Erna tako vznemirjena, da ni bila zmožna čakati na strežaja, ki je spremil Frana skozi postranska vrata in po ovinkih na prosto.

Fran! Zaprla je oči in spremljala svojega dragega na poti, kjer ga ne sme nihče srečati.

Kako ga ima rada!

Pa on? — Pri tem vprašanju ji je začelo srce močneje biti. Kljub napetosti je občutila, da so se Franu odprle oči in da se bo kmalu otresel vezi, v katere ga je zapletla Dely Kranerjeva.

Nenadoma se je Erna zbudila iz tega razmišljanja. Strežnik se je bil vrnil in se je zadovoljno smejal skozi dobrodušne oči.

»Posrečilo se je, sestra Erna! — Zdaj... ali slišite?«

Preko grajske strehe je zašumelo. Erna je planila na balkon. Prav nizko je brnelo letalo in iz kabine je mahala roka v pozdrav.

Vsa blede od napetosti in veselja je Erna slonela na ograji in

gledala za srebrnim ptičem, kako se je vzpenjal vedno više in nato odletel proti severu... v svobodo.

Ko je Karel v obednici zaslišal šum vijakov in ropot motorja, je ves iz sebe planil od mize. S tezave je še videl, kako je letalo naredilo zavoj in odletelo v severno smer.

»Letalo!« je vpil. — »Moje letalo, mama. Nekdo ga je ukradel!«

»Toda, dečko moj, kdo naj v tej samoti ukrade letalo«, je skušala gospa Marta potolažiti sina.

Tedaj je stopila Erna na teraso in je naznanila, da hoče neki tujec govoriti z zdravnikom.

»Karer, pravi da se piše.« To je bil strežajev priimek.

Karel se je osuknil: »Brž pridem!« Planil je mimo dekleta v jedilnico. Trenutek potem se je iz sobe zaslišalo vpitje in razbijanje po mizi.

»Kaj se je neki zgodilo«, je vprašala Erna gospo Marto. Ta je pa skomignila z rameni in v zadregi obrnila oči. V sobi se je še vedno slišalo razgrajanje. Čez hip je prišel ves zaripljen v obraz ven Karel.

»Pobegnil je, mati... z letalom! Kako je neki zmožel v takem stanju!«

TEDENSKI KOLEDARČEK

16. septembra, **nedelja**: Ljudmila, Sodimij
 17. septembra, **ponedeljek**: Lambert, Ervan
 18. septembra, **torek**: Tomaž, Tomislav
 19. septembra, **sreda**: Arnulf, Vilograd
 20. septembra, **četrtak**: Evstahij, Morana
 21. septembra, **petek**: Matej, Blagoslov
 22. septembra, **sobota**: Mavricij, Celimir

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 12. septembra si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	626—629 lir
avstrijski šiling	23,25—24,20 lir
100 francoskih frankov	144—149 lir
100 dinarjev	83—89 lir
funt šterling	1600—1620 lir
nemško marko	145,50—147 lir
pesos	18—20 lir
švicarski frank	146,50—147,50 lir
zlatu	715—717 lir
napoleon	4950—5050 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 16. septembra ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Slovenski zbori; 21.00 Mascagni: Prijatelj Fritz, opera v 3 dej.

Ponedeljek, 17. septembra ob: 18.30 Z začarane police; 18.40 Koncert pianistke Mirce Sancinove; 19.15 Radijska univerza; 21.30 Zenski kvartet Večernica; 22.00 Iz italijanske književnosti in umetnosti.

Torek, 18. septembra ob: 13.30 Glasba po željah; 18.40 Koncert sopranistke Jelke Brajša; 19.15 Zdravniški vedež; 21.00 Fran Levstik: Tugomer, tragedija v 5 dej., nato Priljubljene melodije.

Sreda, 19. septembra ob: 12.55 Kmečki kvartet iz Doline; 18.30 Radijska mamica; 18.40 Koncert pianista Gajmirja Demšarja; 19.15 Radijska univerza; 20.30 Vokalni tercet Metuljček; 22.00 Iz slovenske književnosti in umetnosti.

Četertek, 20. septembra ob: 18.00 Koncert pianista Gabrijele Devetaka; 19.15 Sola in vzgoja; 21.00 Dramatizirana zgodba, nato Večerne melodije.

Petek, 21. septembra ob: 13.30 Glasba po željah; 18.30 Z začarane police; 18.40 Koncert sopranistke Anite Meze; 19.15 Radijska univerza; 20.30 Srebrna sedmorica; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Iz svetovne književnosti in umetnosti.

Gospa Marta je položila prst na usta in je sinu pomignila.

»Saj je vseeno, mama! — Možaka sem na mestu odpustil.«

Erna ni pokazala svojega veselja. Vse se je tako izteklo, kot si je zamislila. Zdaj se bo izmuznil še strežaj Karer s Franovo prtljago in se odpeljal za njim v zdravilišče, kjer bosta oba skrita. Ona pa bo prejela od strica Ludvika brzojavko, naj pride v važni družinski zadevi brž domov.

Čez pol ure je gospa Marta povedala Erni, da je njen sin z avtom odpotoval v mesto.

* * *

Karel Ronald se ni vrnil brž v tovarno, ampak se je najprej odpeljal k Dely. Srečal jo je na stopnicah opravljeno za sprehod.

»Pridi, takoj moram govoriti s teboj«, je hlastno bruhal iz sebe.

»Kaj se je zgodilo?« je polna pričakovanja povprašala.

»Nekaj popolnoma nepričakovanega; toda stopiva gor v sobo.«

Dely se je obrnila in šla po stopnicah navzgor. Roka se ji je tresla, ko je vtikala ključ v ključavnico. Stopila sta v sobo.

»Fran je zbežal... z letalom«, je vzdihnil. Dely je pobledele, kot da se bo zdaj, zdaj onesvestila. Toda njene ogljene oči so žarele.

»Še to je manjkalo«, in se je tako histerično zasmejala, da je Karla mrzlo spreletelo po hrbtu. — »Namišljeni bolnik je postal vedno bolj zdrav in krepak! Vaš ronaldin je pravi življenjski eliksir. Zdaj je pa ptiček kar iz zelezne kletke odletel. Stopi iz postelje, pograbi letalo in ni ga več!« — Spet se je zarežala. Njen smeh je bil poln zaničevanja in zasmeha, tako ga ga Karel ni mogel več dolgo prenašati.

»Nehaj!« je zavpil nad žensko. — Vedel je, da jo le z nasilnostjo obvlada. — »Jaz bi bil danes naredil konec; zanesi se na

Sobota, 22. septembra ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 16.00 Sobotna novela; 16.15 Domači odmevi; 16.40 Orkester Carlo Pacchiori; 19.15 Sestanek s poslušalkami; 21.15 Koncert violinista Karla Rupla; 22.30 Lisztove skladbe.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 290: Za ograjo okoli dvorišča bi najraje imel kakšno vrtnico. Ali je mogoče dobiti primerno vrsto?

Odgovor: Preden ste postavili vprašanje, ste najbrž kje videli kako z vrtni ammi prepleteno ograjo. Zakaj ne vprašate tam za cepiče ali po akuje ce ali vsaj za ime dotične vrste. Revija »Il giardino fiorito« priporoča vrtnico »Rosa multiflora«, ki je bila prinesena iz Japonske. Bajje raste zelo hitro, napravi ograjo neprodinno, je zelo trpežna, je ne napadajo bolezni in mrčes, prenaša mraz in sušo, uspeva tudi v nerodoviti zemlji in se lahko razmnožuje tudi s semenom. Maja meseca se pokije s šopki nežnih belih cvetov, ki dišijo po medu, po eti je lepo zelena, v jeseni pa se olepša s tisoči rdečih

Vprašanje št. 291: Za izračunavanje sodove vsebine je neka računška oblika, katero pa sem pozabil. Ali mi morete osvežiti spomin?

Odgovor: V vsakem primeru morate pri sodu izmeriti notranjo širino dna (d) in širino na najbolj vzhobenem delu, to je pri vehi (D), ter razdaljo med dnom ali notranjo višino (v). Ko imate te podatke, uporabite eno naslednjih računskih oblik: Vsečina je $0,2 \times v \times (d + D)^2$ ali pa: Vsečina soda je $0,8 \times v \times d \times D$. Ta oblika je najbolj praktična. Poleg navedenih dveh pa je še vse polno drugih načinov izračunavanja.

KULTURNE VESTI

Arheološka odprava pennsylvanske univerze je odkrila 8 milj severno od Jeruzalema, v bližini kraja El Jib, razvaline svetopisemskega mesta Gibeon. Obstojalo je že okrog poldrug tisoč let pred Kristusom, najbolj imenitno pa je bilo približno 700 let pred Kristusom.

Italijanska filmska industrija se nahaja v krizi predvsem zaradi previsokih nagrad, ki jih zahtevajo glavni filmski igralci, kot n. pr. Gina Lollobrigida, Sofia Loren, Totò in drugi. Gina Lollobrigida dobi tudi po 50 milijonov za en sam film. Pri tem si še ne more privoščiti otroka, ker še nima zadosti prihranjenega, kot je nekoč izjavila.

Nek švedski vseučiliški profesor je razrešil pisavo jezika, ki so ga govorili na Kreti pred šest tisoč leti. Podoben je jeziku davnih Hetitov.

Najboljši sodobni italijanski pesnik Giuseppe Ungaretti je dobil te dni veliko nagrado za pesništvo, ki jo podeljujejo vsaki dve leti v belgijskem mestu Knokke Le Zoute. Nagrada znaša stotisoč belgijskih frankov.

Pisatelj Ernest Hemingway je dokončal v zadnjem času tri nove knjige in tudi četrt — obsežen roman — bo kmalu dokončana, če že ni. Dokaz bi bil v tem, da je te dni prispel s Kube, kjer živi, v Francijo, četudi je prej zagotavljal, da se ne bo ganil s svojega posestva, dokler ne spiše novega dela.

Na kraju blizu Lienza na Vzhodnem Tirolskem, kjer je nekaj stalo rimsko-keltsko mesto Aguntum, so našli v zadnjem času nove važne ostanke, med drugim razvaline velike rimske palače. Mesto so najbrž uničili z ognjem in mečem stari Slovenci. Ostanke zidov so še črni od požara.

Judovski znanstveniki in gospodarstveniki v Izraelu skrbno prebirajo sveto pismo stare zaveze in si izpisujejo vse podatke o naselbinah in studenih, ki so obstajali v sedanjih puščavskih predelih pred tri tisoč leti. Tako so odkopali že precej zasutih studencev v puščavi Negeb in ustanovili ob njih nove naselbine.

Režiser Herbert Grün bo uprizoril v celjskem gledališču povest »Zločin« Ivana Potrča, ki jo je sam dramatiziral. Ta Potrčeva povest se mu zdi ena najlepših knjig zadnjega časa, če ne sploh najlepša, četudi so jo sami marksistični kritiki označili za umetniško neuspelo delo, ker je napisana preveč »črno-bel« in psihološko premalo poglobljeno. Grün je še mlad, a zelo častihlepen režiser, ki skuša napraviti iz odra predvsem propagandno ustanovo. Tako je n. pr. prvi v Jugoslaviji uprizoril še v rokopisu iz srbohrvaščine prevedeno hudo protiversko dramo »Gloria«.

OBVESTILO

Upisovanje dijakov na slovensko učiteljske v Trstu se je začelo 1. septembra in bo trajalo do 25. septembra. Natančnejša pojasnila daje tajništvo vsak dan od 9. do 12. ure.

Izdaja Konzorcij Novega lista
 Odgovorni urednik Drago Legišz

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
 Telefon 29-477

to!« »Kaj pomaga zdaj? — Kakšne bodo posledice?« Delyne oči so se v strahu razširile. »Ali ti je jasno, da nam je ubežnik zdaj hudo nevaren?«

Karel je to možnost le mimogrede pretehtal. »Kako naj dokaže, da sva midva...?« Dely je stopila tesno k njemu: »Ronaldin je dokaz — in ne pozabi na strežnika Karerja. Karel, mera, ki si jo nazadnje predpisal bolniku, je precej obtežljiva.«

Karel se je zdrznil: »Prav imaš! Jaz sem pa hotel celo policijo obvestiti.«

Dely ga je zgrabila za obe roki: »Za božjo voljo, pusti policijo pri miru. Počakaj! Morda se bo Fran sam kje zglasil. On je že nekje zunaj in midva zaman trapiva glavo.«

Karel je prikimal. — »Pojdi, peljiva se v tovarno in poglejva tam!«

»Pa če je začel sam kaj sumiti in naju je on naznanil policiji?«

Karel se je zgrabil za glavo. »Nikar me ne tiraj v blaznost s svojimi če... če... Ah, čemu sem se sploh spustil v to igro?« Naglo se je obrnil k Dely in ji sovražno zabrusil: »Ti si kriva! — Ti si me s tvojo prekleto lepoto k temu zapeljala!« Dely je obstala pred njim kot vkopana. Bleda je bila kot marmor, iz njenih mrzlih oči so bliskale strele in gledala je na moža s takim prezirom, da se je ta kar skrušil.

»Figavec... podla mevža«, je sikala kot kača. »Na to obdolžitev, ki ji sam ne verjameš, sploh ne odgovarjam. Zdaj pa zgini...« — Tako naglas je vpila, da je Karla kar strlo in jo je molče ubogal. Zazdelo se mu je, da se pretaka led po njegovih žilah.

Dely ga je pahnila od sebe, pustila ga je samega v njegovi tesnobi in v strahu. Ko je odhajal, je občutil njen pekoči pogled na tilniku.

Bilo je strašno... neznosno!